ԱՐՇՈՒԻ
ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

ԹՈՒՈՑԵԱԼ, ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԵՒՕՐ
ՏԱՐԵԿԱՐՁԻ ԱՌԱՒԱՏԱԿԱՆ Ա ՀԱՍԿԱՑ

ԽՄԲԱԳԻՐ ՀԱՅՐԵՆԱԽՕՍ
ՄԿՐՏԻՉ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԽՐԻՄԵԱՆ

1864

ՀՐՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Ա ՅԱՅԵՐՈՒՐԻ

ԹԻՒ 5

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ԱՐՇԻՈՑՆ
Ի ՎԱՐԱԳ

ԺԱՌԱՆԳԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀՐԱՄԱՆԱՒՈՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՍԻ ՀԱՐԻՒՐԱՑՈՒՆ

ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՑԱՐԵՒԱՆԻ ՏՈՒՆԻՆ

1861

ՎԱՐԴԱՊԵՏ Ս. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

ԸՐԾՈՒԻ

ԿԱՊՈՒՐԸՆ

ՀՏՂԱՆ Զ. 1864 ԹԻ 5

ԲԱՐԵՍԻՐՏՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԵՍԻՐՏ մարդը աշխարհիս վերայ հանդարտ, ուրախ, գոհ, հանգիստ եւ երջանիկ կեանք մը կվարէ. ապուռածային սէրն իւր սրտին մէջ թագաւորած լինելով, հետեւաբար խաղաղութեան մէջ փոխկացած է. մարդկային որ եւ իցէ պակասութիւնքն չտեսնալու կը զարնէ եւ նոցա ներելու հակամիտեալ լինելով, անհնարին է որ իւր մտայ մէջ զանոնք ատգաբացնելու վտա

մը չգտնէ, որով ամէն տգեղութիւնքն իւր աչքին առ-
ջեւէն անհետ լինելով, ամէնքն վայելուչ եւ պատուա-
կան կերեւան. ամէնքն իրմէն բազմապատիկ աւելի բա-
րեխիղճ կճանչնայ, գողոզութիւնը հետեւաբար նա-
խանձ, վրէժխնդրութիւն, սրտմտութիւնն, բանբասանքն
եւ ասոնց նման որ եւ իցէ ցած կիրքերն եւ մեղութիւնքն
իւր աչքին առջեւն սոսկալի ճիւաղներ լինելով, վայր-
կեան մը անդամ իւր սրտին մէջ նոցա տեղի չիտար, իւր
գործոց եւ շարժմանց մէջ ազնուութիւնը կիպայլի. որ եւ
իցէ մէկու մը վերայօք չարիք խորհելէն եւ վնասելէն
կզգուշանայ, եւ իւր այս ամէն յատկութեամբն մէկէ մը
երբէք վախնալ չգիտեր. մէկու մը վերայ չկասկածիր.
ամէն մարդ իրեն բարեկամ կճանչնայ. բայց նոցա մէջ
ընտրութիւն ընելով միայն առաքինի եւ բարի ան-
ձանց հետ կմտերմանայ. կենցաղաւարութեան մէջ միշտ
կջանայ որ, իւր որ եւ իցէ խօսքերն մեկու մը չդպչի.
եւ ամենուն վերայ մեծ համարմունք ունի. ուստի ամ-
ենուն ալ սիրելի եւ ակնածելի է. չարամիտներն իրմէ կը-
պատկառին. ամենուն անխտիր կերպով մանաւանդ իւր
թշնամեաց բարեմտութիւն իւր բնական յատկութիւնն եւ
ամէնէն ցանկալի գթութիւնքն եւ զուարճութիւնն է. ու-
րիշներուն կրած վշտաց եւ նեղութեանց ցաւակից լի-
նելով առանց ծանրութիւն մը տալու նոցա դարման մը
տանելու եւ մխիթարելու կջանայ. աղքատն ունայնա-
ձեռն չհամբերն իրմէն օտար բան է. առատասիրտ եւ ա-
ռատաձեռն է. մաստիկ խորհրդապահ է. այս պատճա-
ռաւ ամէնքն իւր վերայ մեծ վստահութիւն ունենալով
ընտանեբար եւ անկեղծ սիրով կվարուին. իւր խօսքերն
այոն այո եւ ոչն ոչ. քիչ պատճն կպատահի որ տխրու-

թիւնն ամպի մը նման իւր զուարթ դէմքն ծածկէ ու շուտ մը կանցնի . իւր ժամերն եւ օրերն մտադ իւր զուարթութեամբ եւ իւր բարեսրտութենէն յառաջ եկած ուրախութեամբ կանցնէ . մեկու մը վերայ տրտունջ ու գանկատ չըներ . միշտ իւր անձին պակասութեանց եւ անկատարութեանը վերայ կտրտնջայ . կգանկատի ու կը զայրանայ . եւ ասով իւր կրած որ եւ իցէ նեղութիւնքն մէկէն ի մէկ կոչնչանան ու կհանգստանայ , եւ այս կրթութիւնը եւ գաղաբարն է ինքզինքը միշտ հեզութեան եւ խոնարհութեան մէջ պահող գաղտնիքը : Ահաւասիկ այս պիսի բարեսրտաց համար է քեի տուած երանութիւնն որ կըսէ , « Երանի այնոցիկ որ սգաւորք են , զի նոքա զմխիթարուին : »

Յ . Ս . Կ . Պալեաճեան
Հիմնադիր Ազգ . Ընծայից :

Հետեւեալ գեղեցիկ ոտանաւորն , եօթն ամիսէ ի վեր քաղաքիս մէջ հաստատուած Հայրենասիրաց ընկերութեան արգոյ անդամներէն մէկն եղող Պ . Համբարձում Մինասեանին յօրինած է . որն որ իւր ազնիւ սիրտէն եւ ազգասէր ոգիէն յառաջ եկած գովելի արդիւնքներէն մէկն է : Ասկէց զատ ուրիշ մ՚ալ կայ որ յաջորդ թերթերէն մէկուն մէջ պիտի հրատարակուի :

Թէեւ շատ բաղձալի է մեզ սոյն ազգօգուտ ընկերութեան սկզբանց եւ նպատակաց վերայ նկարագրութիւն մը ընել , բայց ուրեմն ընտրելի է ժամանակ մը սպասել , մինչեւ որ նոցա անդամոց պանծալի առաջադրու-

թեանց պէտք եղած կերպով գործադրութիւն, արդիւնք ներն եւ յարատեւութիւնն աճեցնելու բարեբաղդութիւնն ունենամք։

ՔՆԱՐ ՀԱՑՐԵՆԻ

Հրաւէր քնարիս, ո՛ բնկերք հայկազունք,
Կոչէ ըզմեզ անդ, ուր մեր քաջազունք,
Ձքնաղ եւ ահեղ ի նոր տեսարան,
Կազմեալ վառեցին զդաշտն Շաւարշան։

Մամիկոնեան Ասպետ Վարդան քաջազուն,
Նորահրաշ վայելեալ ի սէր հաւատոյն.
Ի վեր քան զկար գործեալ քաջութիւն,
Թօթափ անկանիլ զերդ վարդ կարմրադոյն։

Ահա Աւարայր ծաղկօք անուշից,
Լցեալ հոտաւէտ զերթ խորան երկնից.
Ցաղթութեան պըսակ տեսէք անմահից,
Ձօնել ուրոց են քաջ նիզակակից։

Երկնային սիրովն հա՛ քաջըն խօսէն,
Ր՝նդ ոտիւք նուաճեալ զքաջս յարեաց գնդէն.
Որ զերթ արծուի մի թըռուցեալ ի վեր,
Ջանակ սասանեան սաստիկ սասանէր։

Ահա հուպ նմին պալուներն Արտակ,
Ի ձեռին կալեալ խաչադրօշ նիզակ.
Յաստղարէզ մարտին դիմեալ անվեհեր,
Չհատեալ պիղծ պարսիկ չհշտակի վեհը։

Կից նմա հուժկու քաջասիրտ Տաճատ,
Չ յաղթուհեան կնիք առեալ ի ճակատ.
Հաւատովն եղեալ անեղին տաճար,
Ընկալեալ զպատկն անթառամ անձառ։

Ի հեռաստ քաջք, ոգ գեհենատարած,
Անկեալ դիտապատս յերկիր վերստացած,
Գեռօրէն հոսէ արիւն էջդատած,
Ո՛ն նահ. Ներսէհն իմ քաջբեռնեալ։

Գոգցեա իբրեւ ծառ անկեալ ի հողմոյ,
Այլ գեհենատարած Արսէն ընծայիոյ.
Հրեշտակքն Հայոց առեւք, սիրասուն
Գսակ անթառամ դնել ճակատուն։

Բաժէ ի հեռուստ դու՛ք նշմարեցէք,
Ջարհուրքն հզօր ո՛չ անկեալ, առեւք.
Գիտէ՛ք այն ոմէ—բողբոջ Դիմաքսեան,
Աշնեւ Հմայեակն յաղթող Սասանեան։

Տեսէ՛ք ո՛րպիսի նա շահատակեալ,
Յաղթուհեան պըսակ ոչխն ընկ ալեալ.
Աշնեւ Հմայեակն հեզ անուանակ ցեղ,
Ընդոյն տայ յաղթել նորոգ Աշխերտից։

Ես քալայն սիրով վառհալ ուտեմ.
Ջ Գնուհին վահան արդեօք տեսանեմ,
Ո՞ւր ես քալ վահան, ո՛հ գէթ ձայն տուր ինձ,
Տառապեալ գերոյս լեր դու ըսիրվիչ։

Ահա առ ափով մեծ Տղմուտ գետոյն,
Թաւալ տայ ի մէջ պարսից գանկերուն,
Հիկոլակ արիւն յորդեալ ընդ ծաղկովք,
Մանուման գընայ գետոյն կոհակովք։

Ողօտեցայց ձայնել իբր ի քաղցրանինջ,
Ողջ ելեսք ծաղկեալ ջերմէր դեռ վոքր ինչ,
Յանոյշ ննջմանէն ո՛չ յառնէ ի վեր,
Ջի ասղ մահուան շուք գնա ծածկէր։

Տարայց այո՛ ես տարայց զձեզ ասէն,
Տարայց քնարաւ ի տես Գարեգնին,
Կարծեմ թէ շուարիք յայն զարմանալին,
Որ յոյժ խոցոտեաց զարքայն մոլեգին։

Մինչ ասղ. ահա վատ ձեռք պարսկային,
Մխեցաւ ի կող այն հզօր քաջին,
Ներկինք գթացաւ յղել Գարեգին.
Տանել զաւետիս մեծին Գրիգորին.

Թէ զքոյ կառուցեալ հաւատ հաստահիմն,
Պարսիկն որ կամէր ջնջել հիմնովին,
Ահա պանծացի՛ր այսօր վերստին,
Որդիք քո պաշտպան միշտ ելեն նմին։

Արդ զհող գաշտս դուք համբուրեցէք,
Ուր կաթիլք արեան քաջացն աստ տեսէք,
Վիրել զվիմիւռնա այսրէն ոչխարեցէք,
Չի նոր յազիւրոսին յաղթել գաւխցէք։

Ատարուք վայրիկ մի դուք ի ձեզ այս դաշտս,
Չի պիտեմ ահա եւ զայլ տեսարանս,
Ուր իմ քնարիս այժմ ես զձեզ տարայց,
Ի քաղաքն Անի տուն բազատուհեաց։

ՀՈՒՓՍԻՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ Ի ԿԱՐՒՆ

Ներգաւեալ ամենուն յայտնի է որ, Սահմանապուրթին մեռեալ կհամարուի եթէ նորա տրամադրութեց համեմատ վարուող գործուներայ անձինք չգտնուին։ Բայց վատ եւ գոհութիւն Նախախնամութեան, որ նոյն պարգեւն ազգին նուիրած ժամանակը, միանգամայն ուրիշ լուսաւորութեան ազգաց ունեցած երեւելի բարերարաց նման՝ աւելի քաղաքաց մէջ իւր Նախախնամութեան գործիք եղող աղնուասիրտ եւ հայ անուանը պարծանք բերող ազգասէրներ ալ պատրաստել է եղեր, որոնք իւրեանց արդիւնքներովն հեռագիտուկ յայտնուելու վերայ են։

Ահա այսպիսի ճշմարիտ ազգասէր անձերէն են, Հայաստանին երեւելի եւ բազմամարդ քաղաքներէն մինին հզոր Արծռոյ Արժանայարգ Թաղական խորհրդոյն անդամներն, որոց ազգային յառաջադիմութեան մասին իւրեանց ունեցած ջանքովն եւ աշխատութեամբն, քաղա-

քին ունեցած համբաւին եւ նշանաւորութեան համեմատ վայելուչ կարեւոր եղած ձեռնարկութիւններ ընելով, նոյնա անունը աւելի պայծառացնելու վերայ են. որոնք արդարեւ տեղւոյն սիրելի ազգայնոց համար երկնառաք հրեշտակներ են. որոնք ըստ Սահմանադրութեան յատկապէս ազգայնոց ուսումնական յառաջադիմութեան մասին հոգ տանելով, Հոփսիմեանց անուամբ աղջկանց դպրոց մը բանալու համար հիմակուընէ ընկերութիւն կազմեր են. որուն վրայօք տեղւոյն Արծրունեան ընկերութեան ընթերցասիրաց Թանգարանին վերատեսուչ, մեր աղնիւ եւ ազգասէր բարեկամ Պ. Պետրոս Օձնեցւոյն հետեւեալ առաջարկութեան համ ազգարարութեան ընծայել ճառին հետ մեզի խրկած նամակէն իմացանք. որ ապրիլ 5ին եկեղեցւոյն մէջ 1000ի չափ այր եւ կին ազգայնոց բազմութեան առջեւ, Արծրունեան Գառանգաւորաց Վարժարանին աշակերտաց քննութենէն ետեւ, յիշեալ առաջարկութիւնն կարդացուեր, եւ ստորագրութիւն բանալով ըստ բաւականին արդիւնք գոյացեր է. եւ տեղւոյն Գիր. Առաջնորդ. Յարութիւն Սրբազան Արք Եպիսկոպոսն ամենէն առաջ ինքն 20 բաժին մեկէն գրուեցուով, արդեամբ ամենուն առաջին օրինակ եւ քաջալերութիւն տուած է,

Արդ ինք առայժմ նոցա ունեցած սոյն ազգասիրական ջանից համար յարատեւութիւն, զօրութիւն եւ յաջողութիւն բարեմաղթելէն յետոյ, ընդհանուր ազգին կողմէն մեր շնորհակալութիւնն կնուիրեմք. Այսուամբ որ այսպիսի ձեռնարկութեան բարի օրինակին եւ հետեւեալ ազգարարութեան ճառին հրատարակութիւնն, Հայաստանի եւ գաղթական ազգայնոց նախանձաւորութիւնն

շարժելով, այսպիսի խիստ կարեւոր եւ պանծալի բարեկարգութեան հետեւելու առիթ, յորդոր եւ խրախոյս մը պիտի լինի։

ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՑ ԿՈՂՄԱՆԷ ԿԱՐՆՈՑ ՔԱՂԱՔԻՍ ԱՋԱՑՆՈՑ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԱՋՈՒԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հրաշապատում Մարդարէն Մովսէս, Ածլին ազդեցութեամբ երբ դէպքը դլուած ժամանակ, աշխարհիս արարչագործութիւնը շատ սքանչելի կերպով կնկարագրէ. յորում յայտնի կվարդապետէ, թէ Աստուած չինգեր օրը ստեղծեց երկինք թռչող թռչուններըը, ծովուն մէջ եւ երկրի վրայ ապրող կենդանիներըը ու առջնները։ Արդ յայտնի է, որ ասոնք իրենց տեսակը պահելու համար արուս եւ էգ ստեղծուած են։ Սակայն երկուսեռից յանուանէ յիշատակութիւնը հարկ չէ համարեր գրելու։ Իսկ լուսնի տակ եղող արարածոց մէջ գերազոյն արարածը՝ բանական մարդը ստեղծած ժամանակ, կյիշէ թէ ալեկ չէ մարդուն մինակ մնալը, հապա ասոր օգնական մը ստեղծել պէտք է իրեն նման. վասն որոյ կրնստեղծէ նախամայրն Եւան, ու կրսէ, արու եւ էգ ստեղծելոյ զանոնք եւ հրամայելոյ որ աճին եւ բազմանան եւ լիրեն բոլոր արարածոց վրայ։ Արդ այս Աստուածայիներ վարդապետութենէն բացայայտ կերպով կսորվինք, որ անասուններըը մինակ իրենց համար եւ իրենց տեսակը պահելու համար արարչագործուած են. եւ զուրկ են բնական հաղորդակցութենէն։ Իսկ մարդս, որ բանիւ եւ մտօք ճոխացեալ է, եւ իրեն օգնական մը ընդունած է նախամայրն մեր Եւայ։ ոչ միայն իրեն տեսակը պահե-

լու համար, այլ եւ մեկզմեկու օգնելու, ուրեմն մարդս
ընկերական ամենապատուական վիճակի համար սեղ-
ծուած է: Արդ հիմայ պիտի տեսնանք այս երկու տա-
րածց, անբան կենդանեաց եւ բանականաց մեկզմեկու
ունեցած տարբերը կացութիւնը: Անբան կենդանիներէն
իրենց գոյութիւն ընդունած վայրկենին մէջ, իրենց
հետ ունին բնութենէն շնորհուած այն ամէն օրէնքնե-
րը, որ իրենց տեսակը պահելու եւ զերծնք պահպանե-
լու կ'օգնեն առանց մեկզմեկէ սորվելու: ապացոյց մը
կայ մի, այն, պտուղ ամէն երկիր, ուշի ուշով եւ հետզ-
հետէ, ուր սոխակը կտեսնաս, նա իւր բոյնը մի եւ նոյն
կերպով կը շինէ եւ իրեն ձագերը մի եւ նոյն կերպով
կը խնամէ. արագիլը դարձեալ իւր բոյնի շինքը մի եւ
նոյն կերպով կը կազմէ, նոյնպէս եւ ձագուց վրայ խնա-
մատարութիւնը. ահա քեզ անսխալ վկայութիւն մը բը-
նութեան օրէնքէն, որով համոզուիս թէ կենդանիները
ընկերական հաղորդութեան կարօտութիւն մը չունին,

Քիչ մի ալ աչքերնիդ դարձուցէք բանական մարդս
վրայ ու տեսնանք թէ նա իւր գոյութեան վայրկենիս
մէջ ինչ է. եւ ինչպէս աշխարհիս վրայ իւր ապրիլը
պիտի սիզանակատուի: Այո՛ աշխարհի լոյսը կտեսնայ,
բայց իւր հետ ապրելու եւ կատարելու գործակից մը
չունի, պէտք է զայրպանայ ընկերութեան մէջ եւ իր
գոյութեանց միջնորդութեամբ նորանոր դատարկներ
ըստանայ, հետզհետէ կատարելագործէ. եւ գործակցու-
թեամբ ներքին. խորհրդոց բազմապատկէ, ածխնէ,
եւ հաղորդէ իր նմաններուն: Եւ այս գործողութիւն մը այն
չափ տարբեր է մեկզմեկէ, որչափ տարբեր են բնական
տեղերը, կլիմայն եւ դաստիարակութիւնն: Վասնզի այն

քաղաքը որ ուսման յառաջադիմութեան մէջ է, հարկաւ նոյն տեղ զարգացեալ մարդն ալ բան մեծի մասին կրթութեան եւ արուեստից եւ գիտութեանց մէջ ծաղկած կը գտնաս: Դժբաղդաբար այն քաղաքները որ անկիրթ ու անուս վիճակի մէջ են, կը տեսնաս այն տեղաց ծնունդները ալ բիրտ, անուս, եւ զրկեալ մարդուս վայելուչ կառավարութիւններէն, ասոր համար չէ որ մէկ քաղաքի բնակչաց խօսակցութիւնը եւ շարժում չի նմանիլ միւս քաղաքացւոյն. վասնզի ուր ծնած եւ սնած են, նոյն տեղ գտնուած ծանօթութեանց եւ գաղափարաց կերպը գրոշմած են իրենց սրտին մէջ:

Գտիր տղայ մը ամայի անապատի մէջ ինկած, եւ նախանձութեամբն Աստուծոյ ապրած. ո՛չ մարդկային լեզու կը գտնաս վրան, ո՛չ բանաւարութեան անդամ նշան. այլ նմանած բոլորովին այն անբան կենդանեաց, որոնց ընկերակից գտնուած է: ուրիշն վայ թշուառ վիճակի մարդկան: Նա եթէ այսպիսի ողորմելի վիճակի մէջ, պարզ ըսեմ, այսպիսի անքաղաքակրթեալ անձանց մէջ աշխարհիս լոյսը կը տեսնայ: Երանի նոցա, որ փոքր ի շատէ կրթեալ եւ ուսեալ քաղաքաց մէջ իրենց պիտը կը վայելեն. քիչ երանի՛ նոցա, որ քաղաքակրթեալ ազգաց մէջ, եւ լուսաւորեալ անձանց մէջ կծրնանին, եւ կը մեռանին:

Պատուական տեսիլք իմ, այս նկարագրութիւններս յայտնի կերեւցուցանեն որ ուսումն եւ օրինաւոր դաստիարակութիւնն է, որ մարդս մարդէն մինչեւ անգամ կը տարբերէ եւ որչափ մեծէ միոյն գիտութիւնը եւ քաղաքակրթիւնը, այնքան աւելի գովութեան եւ պատուոյ արժանի կհամարուի մեւսէն: Սակայն տեսանելք թէ այս

բանավարութիւնը կատարելագործելու ամենապատուա-
կան ձիրքերը արականին միայն յատկացեալ է, թէ իգա-
կան սեռին ալ. ահա հոս է մեր բուն միտքը, որուն վրայ
քիչ մը պիտի խօսինք, ձեր ներողութիւնը խնդրելով:

Առաջած մարդուս հրամայեց, որ տիրե բոլոր արա-
րածոց վրայ իւր հանճարովն եւ իմաստութեամբն, կինն
ալ անոր օգնական տուաւ անոր նման: Արդ կրթեալ
մարդը կրնայ տիրել բոլոր արարածոց վրայ իւր գիտու-
թեամբն ըսինք, անկիրթ կինն ալ անոր օգնական տրը-
ուած է. կրնայ արդիօք նոյն աշխատութեանը բաժա-
նորդ լինել. յայտնի է թէ չի կրնար: Մարդս իւր քա-
ղաքակրթեալ դաստիարակութեամբ կրնայ զինքն սիրելի
եւ ընդունելի աշխարհիս. կինը իւր բնութեամբ եւ ան-
կրթութեամբը կրնայ նոյն սիրոյն փոխադարձ վճարել:
Ոչ թէ միայն ընկերութեանը, այլ իւր ամուսնոյն ան-
գամ չի կրնար. վասն զի անգէտ է սէրը գրաւիչ կանոն,
ներուն: Մարդը իւր ըստացուր տագանդովը իւր զաւա-
կաց կրնայ կրթութեան միջոցներ հայթայթել եւ տալ.
իսկ կինն՝ որ մայրութեան քաղցր անունը վայելած է եւ
առաջին ու մերձաւոր դաստիարակն այն պիտի լինի,
կրնայ արդիօք նոյն վառացն եւ վաստակոյն օգնական
լինել, ո՛չ երբէք. վասն զի բանի մը վրայ ճշմարիտ գա-
ղափար մը չունի. շատերը տէրունական աղօթք մը ան-
գամ չեն գիտեր, ինչով պիտի օգնեն: Կրթեալ մարդը
թէ հրապարակութեան քէ մը վարի, կամ կրնք մը զառա-
ծանի, կրնայ կանգնիլ. վասն զի կը ճանչնայ իր պակա-
սութիւնները, կջանայ զսպելու նոյն կիրքերը. կը հա-
տանէ բողոքին կամ կնուազցունէ. կինն ալ որ մարդուս
նման Աստուծոյ արարած մը նէ, եւ պեղեցիկ սեռ մը

եթէ պակասութեան մը հնթակայ լինի՝ կրնայ արդիօք զայն իրմէ հեռացնելու, եւ դարձեալ յոտին կանգնելու, չի կրնար. վասն զի զրկուած է իրեն առաջնորդող բանէն, որ նա միայն կրնայ իր առջեւ խոր բացուած անդունդները ցցունել. կարճ խօսք, մարդ՝ որ ուսեալ է. կրնայ իւր կատարելութիւնը ցուցնել յամենայնի իւր քանավարութեան համաձայն: Իսկ կինն անկատար յամենայնի, եւ զուրկ այն տաղանդէն՝ որ ընկերին օդնել պիտի կրնար, եւ բուն անոր համար յԱստուծոյ ստեղծաւ: Չեն բաւեր փոխանակ չինելու կեղծանէ, փոխանակ ժողվելու կը ցրուէ. ասանկ օդնական մը տալու տեղ, չտար լաւ չէր մի կամ թէ անհրաժեշտ էր մարդկային տեսակը պահելու համար տալ, օդնական անունը վասն չաւելցուներ ալ աղէկ չէր մի. օդնական, հա լաւ օդնական. այլը իւր կատարելութեամբ այրութեան պատիւը թող պայծառացունէ. կինը իւր պակասութեամբ՝ նորա փառաց տուներ ածելով, թող նորա կեանքը կարճցնելու սուր սուսեր լինի: Արդարեւ մեղադրութեան արժանի գործ:

Բայց այդ մեղադրութիւնը մեր վրայ պիտի հաստատի, պատուական Տեառք եւ Եղբարք, եւ ոչ թէ քնութեան արարիչին, մենք ենք պատճառ այս աղէտալի թշուառութեանց, եւ ոչ թէ նոյն պատուական արարածը իգական գեղեցիկ սեռը կսեմ: Քանզի ինչպէս մարդուս կրթութիւն պէտք է, որ ինքն մարդ լինի, եւ անբաներէն տարբերի, ինչպէս վերը տեսանք. ոչ ապաքէն կնոջն ալ նոյն կրթութիւնը պէտք է, որ կին լինի: Վասն զի նա ալ մեր նման ստեղծուած է, մեզ նման անկատար վիճակի մէջ է. ուստի պիտի զարդանայ, որ

կարող լինի մեզ օգնելու. ամէն բանին համապատասխանելու, Հաւա քաղաքակրթեալ ազգերս այս պարտքը ճանչցեր են. որը շատ, որը քիչ դարման տալեր են. տես նանք մեր Կարին համբաւաւոր քաղաք այս մասին մէկ ինչպէս է։

Ահա հոս է բանը, կամ մեզպանք պիտի վաստկինք, կամ գոհութիւն. բայց գոհութեան ակընկալիք մը չունինք, ըսա որուամ այս առաջարկութեանս համար պարտք մը ունինք կատարելու իսկ թէ մեզպրութեան քարեմով ալ գարնունք, զոր չենք յուսար. գարձեալ չհինք հոգար. մեր կոզմանէ այնպիսեայ Թող պատասխանէ Առաքեալը՝ Թշնամի մի եղայ ձեզի, որ ստոյգը խօսեցայ։

Կարին քաղաքը, այո համբաւաւոր քաղաք, իր գանագան եւ դառն ցաւոց, վշտաց եւ հարուածոց, նաստանութեանց, գաղթականութեանց բաժակները քանած ժամանակն ալ, գարձեալ իր վէհ հոգին, բարձր ու լուսաւոր մտածութիւնը պահած է մանկանց դաստիարակութեան վրայ. իր կարողութեան իր տեղւոյն օգնելու չափ, կամ ալ աւելի ուսումնարան, դպրոցներ բացեր է արական մանկանց դաստիարակութեան համար, եւ իր այս պարծանաց արժանի գործքը յարատեւ ընելու համար մշտնջենաւոր եկամուտներ Թողուցեր է, եւ կը Թողու եկեղեցւոյս յոյմէ կարեւոր ծախքերը կմատակարարուին, եւ շարունակաբար եւ անընդհատ այս ծնունդը կուտայ իր զաւակաց համար։ Առաքել պարծանաց արժանի այր է. եւ Կարնոյ քաղաքիս բնակչաց վերհանձնութեան եւ առատասրտութեան անսխալ ապացոյց, որ Թէ հարուստի եւ Թէ աղքատի, Թէ բնիկ քաղաքացւոց, եւ Թէ եկած գաւառներէն ձրիաբար կդաստիարակէ։ Ահա անմահ

պարծանք մը իրեն անուան. որոյ դուգակշիռ շատ քիչ կրնամ գտնալ ասոր հաւասար քաղաքներու մէջ։

Սակայն պակասութիւն մը, աննըմանելի պակասութիւն մը, որ ոչ սակաւ նեղմութիւն կբերէ իր այս յաւերժական փառացը. այն, աղբկանց դպրոց չունենալնէ, որ մինչեւ հիմայ օրօր անոր դարման մը գտնալու միջոց չէ մտածեր. կբաղդատուցնէ երիտասարդները ուսման մէջ։ Ընդհակառակ կթողու աղբկանց կրթութիւնը, որ այն երիտասարդաց լծակից պիտի լինին. չի մտածեր արդեօք, երբ ընկերութեան մէջ վիճակի եւ բնութեան ձիրքերու համաձայնութիւն գտնուի, նոքա չեն կրնար ընդերկար մեկզմեկու հետ ապրիլ։ Այս ամուսնական ընկերութիւնը աւելի ծանր չէ՞ մի, որ մինչեւ ցմահ անբաժանելի սահմանուած է յԱստուծոյ։ չի մտածեր արդեօք հայր մը թէ իւր զաւակը որ սեռէն ալ լինի՝ Անհլաբիրինթոսի մէջ պիտի իյնայ, երբ իրեն նման ընկեր մը բաղդ չունենայ պատահելու. հապա ինչո՞ւ այս վնասաբեր. լաւ եւս ըսեմ մահաւէտ քունէն չի սթափիր. եւ ասոր դարման մը չի հոգար ընելու, թէպէտ երբեմն տեղ տեղ մասնաւոր դպրոցներ ալ եղեր են, կամ գոյ հիմայ եւս կան, սակայն իրենց անկանոնութեամբ Ազգային դպրոց անուանը չեն կրցեր վրանին առնել եւ նոյն խնամոց պատահիլ, որոմ պատահած է միւս սեռի տղոցներէն։

Թէպէտ մինչեւ հիմայ այնչափ զգալի չէր այս պակասութիւն հասարակութեան առջեւ, սակայն այն ժամանակներն ալ անցաւ. այժմ ամէն անհատ կ'ցանկայ քաղաքակրթութեան սահմանին մէջ մտնալ. հապա զոր գտնայ իրեն օգնական կամ ընկեր. ցաւօք սրտի կսեմ,

քիչ ժամանակէն յետոյ պիտի չկրնայ մէկը գտնալու, ահա ամենագառն վիճակ եւ ժամանակն այն է։

Թագաւական խորհուրդը որ ընդհանրութեան ձայնով այս պաշտօնին կանչուած է. Թագաւական խորհուրդը՝ որ հասարակութեն պատկերը կներկայացնէ, իր հինգ ամիսի չափ այս պաշտօնին կանչուած ատենէն ի վեր, իրեն խորհրդակցութեան նիւթ ըրած է այս բանս, ատոր վրայ ընդ երկար մտածեց. եւ այս պակասութիւնը լեցունելու միջոց մը ձեռք բերելու դժուարացաւ. վասն զի դժբաղդաբար սուրբ Եկեղեցին պարտուց տակ ընկած գտաւ. եւ տալտոյն սղութեան երեսէն թէ ներսէն եւ թէ դրսէն աղքատները անթիւ տեսաւ. ըստ իւր կարօտութեան աշխատեցաւ. եւ իւր աշխատանքը պակաց ձեր առատ ու զուարթ ողորմութիւններըը. որ անոնցմով թէ դպրոցայ եւ թէ այլ եկեղեցւոյն պակասութիւնները կարող եղաւ հոգալու եւ բազմաթիւ կարօտելոց արտասուքները սրբելու։

Տեսնալով որ ներկայ վիճակը չի ներեր այս պակասութիւնը ինքիմէ վերցնելու առանց ձեր ձեռնտուութեան. ուստի որոշեց որ այսօր այս նկատագրութեք երեւցնէ ձեր առջեւ յայտ մասին ունեցած իր անբաւ ցաւը իւր անկարողութիւնը եւ այսպէս լքեալ թողնելու ազէտալի հետեւութիւնները, եւ յայտնելու նոր ընկերութիւն մը կազմելու յարմարաւոր միջոցը. որպէս զի նոյն ընկերութիւնն դոյացեալ դրամով աղջկանց դպրոց մը բացուի, ՀՈՒԻՓՍԻՄԵԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ անուամբ. եւ նիւթը օգնելու չափ ուամանց տեսակները յետոյ որոշուի. ինչպէս մեզ, եւ ձեզ ալ թէ զգալի է այս պակասութիւնը, ասհա ժամանակ ընդունելի։ Ըստ մեզ ամէն անհատ որ

հայր քաղցր անունը կ'կրե իր վրայ՝ որչափ Թշուառ աղքատ լինի՝ դարձեալ ընկերութեե բաժին մը, հինգ դուրուշ տարին կրնայ տալ. գոնե մինչեւ երեք տարիի չափ շարունակուի այս ընկերութիւնը, որպէս զի Ազգային սընտուկը իւր ուժը ունենայ, կամ ընկերութեան տուրքէն դրամագլուխ մը պատրաստուի. վասնորոյ կհրաւիրեմ զձեզ ի դիւանատուն խորհրդոյս, կամ թէ հիմայ գրուողկայ նէ դրասեղանին առջեւ իւր կարողութեան համաձայն քանի բաժին կրնայ գրուիլ նէ, սիրով գրուի եւ կանխիկ վճարելու սերը ցցուննէ. որ թէ այս բաղդին հասնինք՝ եւ բաւական բաժին գոյանայ մեր ձեռնարկութեան օգնելու, անմիջապէս քիչ օրէն պիտի ըսկըսինք. եւ Աստուծով այս պակասութիւնն ալ պիտի վերնայ քաղաքնուս վրայէն. որուն այժմ չաւութեանց ծառայելու պատիւն ունեցած եմք:

Խօսեցաւ ի դիմաց Թաղական խորհրդոյ:

1864 Ապրիլ 5. Կարապետ Մ. Ջաքարեանց:
ի կարին:

Ա Ղ Օ Թ Ք

Զայն մաղթողիս առ քեզ հասցէ յուսալից,
Փութա ոմէր զվախաք սրտիս իմոյ լից.
Տուր ինձ այժմիկ զշնորհաց կաթիլս քո առատ,
Որ ծարաւիս խնդրեմ ի քէն ոմէ Աստուած:

Քանի եմ ողջ յուսապատար քեզ ժառեմ,
Տուր ինձ Ցխուս զիմաստութիւնդ աղաչեմ.

Զի քո եմ միշտ, զքո բարիսն անպակաս,
Գթածաբար ինձ եղկելոյս պարգեւեաց։

Այրի հոգւոյս իմ միայն դու սէր եւ յոյս,
Ի քեզ կամիմ միալ հանդչիլ առ Ցիսուս.
Ընկալ հայցեմ իքէն զարտօսր իմ աչաց,
Գիտեմ լսես, գիտեմ կամիս դու զիմ դարձ։

Խաչիդ սրբոյ պատուանդանիդ դնեմ գլուխս,
Զի Թողուացես զանթիւ մեղանս իմ հոգւոյս.
Ի բանտարկու չար Թշնամի ոսոխէն,
Զիս ազատեա անփորձ պահեա ի չարէ։

Հեղմամբ արեանդ որ զիս գնեցեր դու ազատ։
ՋողրմուԹեանդ զդրուձնս ապա առիս բաց.
Քեւ է իմ կեանք քեւ է իմ յոյս հաւատեաւ,
Ես անպիտան եւ եղկելի, դու գԹած։

Հիմս անձրեւաց ողորմուԹեանդ ցօղեա յիս,
Թող առուգեն զիմ կորԹնացեալ խոպան սիրտ.
Ի ցէ եւ ես արժանացայց քո տեսոյն,
Ընդ աջակող մըն կարգեցայց ընդ դասոյն։

Տուր արտասուացս հեղուլ առատ իմ փրկիչ,
Ջերմիւդ քո սուրբ պինդ բեւեռեա ի հոգիս.
Զի Թէ չպահէ ձեռք հզօրիդ զիս անկեալս,
Դիւրաւ անկայց ես Թշնամոյն յորոգայԹ։

Կարկառեա յիս զաջդ սրբոյ հովանին,

Ջի զօրասցի մատաղատուննկն իմ հոգին.
Դեռ դալար է փուքիով ծուի յամէն հոլ,
Ջիմ մանկութիւնն արիացո հաւատով։

Ընկալ զիմ սիրտ զինչ զիսահակ ողջակէզ.
Տուր ինձ շնորհս, զի ընդ նմին եղէց հեզ.
Ըստ Յակոբայ Իսրայէլի եւ ինձ արդ,
Ջիմ մանկական ուղին պահեա անապաթաք։

Համբերութեամբ ասո՛ւծ ինձ կենցաղս,
Որով յաղթեաց արդարըն Յօբ շատ վշտաց.
Յայն ՚ի բ շնորհս քո մատն լինի զօրաւիք,
Ցոյր թեւս թեթեւ հոգիք սլանան ի յերկինս։

Քո աւազակն եմ, ընկալ զիս յետին շունչս,
Հաւատի եմ եթէ թողուս զիմ պարտիս.
Տուր լսել ինձ զձայնիդ քոյոյ գերանին,
«Եթէ այսօր ընդիս լինես ի դրախտինդ»։

Գթած ես տէր եւ ողորմած հանապազ,
Առիս ձօնեա զսիրոյդ պարգեւ լիառատ։
Քառաթեւին ընդ հովանեաւ պահեայ զիս,
Մի՛ զիմ հոգին որսայցէ չար թշնամին։

Ա՛ռգար Հ. Ալիշեանց.
Ա. ժ. ո. ս ղրագոյ։

ՏԵՍԱՐԱՆՔ ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱՑ

ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ՎԱՆՔ

Մեր ընթերցողներն՝ Հայաստանի վանօրէից վրայօք հրատարակուած ստորագրութիւնքն կարդացած ժամանակնին, անտարակոյս թէ բարեպաշտական եւ թէ հայրենասիրական զգացմամբ կվառուին. զգալով խմանալով ազգին Աստուածպաշտութեան եւ կրօնասիրութեան մէջ ունեցած ջերմաջերմ սիրոյն եւ եռանդին չափը. որուն նշանաւոր արդիւնքներէն մէկն է բազմաթիւ վանօրէից կանգուն վիճակն. արդարեւ իւր այս կրօնասիրութեան յատկութիւնն, իւր ազգային բնական ձիրքերէն ամենէն երեւելին է, որով աւելի ազնիւ սիրելի ակնածելի եւ պատուական եղած է. մէկ խօսքով այս աստուածատուր պարգեւն է որ Հայը հայ ըրած է իւր ամէն մէկ բարեմասնութիւններովն, որն որ այսչափ դարերէ ի վեր իւր այնչափ ոտառապանքներ եւ աշխատութիւններ կրելու առենն ալ, Հայաստանի մէջի եղած բազմաթիւ վանքերն եւ եկեղեցիքն ալ մինչեւ ցայսօր շէն եւ կանգուն պահած է եւ կպահէ: Բայց Հայաստանի ճոխ ժամանակներն եղած այն ամէն վանքերն, որոնցմէ ոմանք այժմ կիսակործան, ոմանք խարխլած, լքեալ եւ անբնակ, եւ ոմանք բոլորովին հիմնայատակ եղեր են նէ, այս դժբաղդութեան պատճառն ալ ազգին ժամանակ ժամանակ օտար երկիրներ գաղթելով նուազիլն եղած է: Այս մեր ամէն ըսածներուն յայտնի ապացոյց մ'է Հայաստանի մէջ ամէն Հայ գտնուած տեղերուն վանօրէից եւ եկեղեցւոց կանգուն վիճակը. ինչպէս որ ասոր օրինակներն

օտար երկիրներ գաղթող ազգայնոց մէջ ալ կտեսնուի ։ Եւ արդարեւ աւելի օրհնութեան եւ երախտագիտութեան արժանի են, զանոնք շինող եւ բարեկարգող վանահայրքն ալ, որք մինչեւ անգամ հողին ու մսխիրին մէջ անձամբ ալ աշխատելով, ոմանք ի հիմանէ շիներ են, ոմանք նորոգութիւններ ըրեր են, եւ իւրեանց այս քրտնաջան աշխատութեամբն թէ վանքերն եւ թէ եկեղեցիներն կանգուն պահեր են ։

Արդարեւ ազգին այսպիսի երախտագիտութեան եւ շնորհակալութեան արժանի անձանց կարգէն է Սուրբ Երուսաղէմայ Մխիթար Արժանապատիւ Մելքեսեդեկ Վարդապետն, որն որ այժմ իւր հայրենի երկրին մէջ Վան քաղաքիս մօտ եղող Սուրբ Խաչ հրաշալի վանքին վանահայրն է. որ Վարագայ ալ մօտ է ուսկից ժամու մը չափ հեռաւորութիւն ունի ։ Սոյն վանքին վանահայր լինելուն պէս, իւր զարմանալի աշխատասիրութեամբն զանի մեծ մասամբ իւր քայքայեալ վիճակէն եւ խղճութենէն ազատեց ։ Այս տեղը որ ըսենք կուսանաց Գայիանեանց եւ Հռիփսիմեանց բնակարան եղած է, 1859 տարուան Արծուոյն երես 86 ին մէջ նորա բոլոր Արժանապատուութեանց, նա եւս կոնդակին օրինակը եւ ուրիշ նշանակութեան արժանի տեղերն պէտք եղած կերպովն սատրագրուած լինելով, հարկաւ մեր ընթերցողքն զանոնք կարդացեր են. մենք այժմ ի բերկրութիւն եւ յուրախութիւն սրտի ազգասիրաց, նորին Արժանապատուութեան վանքիս մէջ ըրած շինութիւնքն եւ նորոգութիւնքն կհրատարակեմք, որք են հետեւեալներն ։

Տաճարին մէջը գաճախառն կրով ծեփելով, բոլոր կողմը սպիտակացուցած է, եւ նորա թէ ներսի կամարաց թէ

գմբեթին եւ դուրսի պատերուն վրայի անձրեւէն եւ ձիւնէն վնասուած տեղերն եւ տանիքն նորոգած է։ Այս եւս ախոռին, ոչխարաց գոմին, մարագին, տնտեսատան առաստաղայց փտեալ եւ քայքայեալ գերաններն եւ տանիքներն վանքին արեւմտեան կողմի երկու կրկնայարկ սենեկաց տանիքներն հիւսախային կողմի դուռն, նորա պարսպաց երեք կողմը կէսէն վեր, ասոնց բոլորն ալ նորոգած է. վանքին հարաւային արեւմտեան կողմն ալ քառակուսի սենեակ մը շինած է։ Ասոնցմէ զատ պարսպին առաստաղին փթաթեալ սիւներն վոխելով, եւ ճաթած պատն նորոգելով, նորա վերայ գմբէթ մը շինելու մեծ ջանք ունի. մառանն եւ վանքին արեւելեան կողմի խալխալեալ վեց սենեակներն եւ նոցա տակի երեք մեծ մեծ ամբարանոցներն նորէն պիտի շինէ. որոց համար ալ նիւթեր պատրաստելու վերայ է։

Այն վանքը աղքատ վիճակի մը մէջ է, մեծ մեկ թէմ ունի որ է Կուտինայի գիւղը։

Եթէ ազգային դրամական նպաստիւք օգնութիւն ընեն, նորին Արժանապատուութիւնը մեծ վաստակ ունի այն վանքին մէջ ճառանգաւորաց դպրոց մ՚ալ հաստատելու. որն որ իւր առաքինի վարուքն եւ գիտութեամբ, աշակերտներ կրթելու եւ գաւառխրակելու եւ ազգին օգտակար եւ պիտանի անդամներ յառաջացնելու յատկութիւններն ունի։ Իւր այս պանծալի ազգօգուտ նպատակն եւ բաղձանքն արդարեւ ամենայն գովութեան արժանի է, որուն կատարութիւն եւ յաջողութիւն կըմաղթեմք։

Յ. Պ. Կ. Պալեաքճեան
Արժուցոյն։

ԱՄԵՆԱՑՆ ԻՐԱՑ ՎԱԽՃԱՆ Է ԳՈՎԵԼԻ

ՍՈՂՈՆ

Դեռ մատաղ, ես դեռ զուարթ, դեռ երջանիկ
օրեր էր ինձ,
Մեղուի պէս ծաղկէ ծաղիկ կը թռչէի
խնդամիտ.
Մինչ մանկունք վուշէ կապէին գեղափթիթ
ծաղկներից,
Ծաղկանց մէջ վուշ տեսանել եւ հառաչել
ինձ մնաց։

Մինչ այգուն հրեշտակ պայծառ շաղաթաւթախ
ոտքերով,
Գիշերին թռչ վարագոյրը գայ պատռելու
խրոխտալով.
Բնութիւն հրճուէ զուարթ մարգարտաշար
զարդերով,
Չէ այս այգ, դեռ խաւար է ասել կոծել
ինձ մնաց։

Մինչ հայոց վախուկ կուսանք թռչ թռչ
վարսեր յուս սփռած.
Մէջ դալար մարգագետնի պար բոլորեն
գեղանի.
Վարդագեղ այտից բոլոր նռան հատեր
կան սփռած,

Զիք գլխոց պսակ վառաց , ասել ողբալ
ինձ մնաց ։

Մինչ անմիտ հայ ճոխասանձ տուն յօրինէ
հոյակապ ,
պիտանի երկաթներով պատէ անպէտ
յօրինուած .
Եւ գոռոզ բազմի սիգայ ինչպէս մի խօլ
սիրամարդ .
Տուն քոյդ չէ այլ օտարին ասել ես լալ
ինձ մնաց ։

Մինչ ւմար հայ պատանին հրացան ի յուս
իւր ձգած ,
Էլխոց պնդի գհետ ես կամ անմեղ
Թռչնեկաց .
Երբ որսայ , ի տուն դառնայ սիգաբայլիկ
եւ զուարթ .
Կապարին եղուկ կարդալ եւ մոմոքել
ինձ մնաց ։

Մինչ եղբայրն իմ կորովի վեհ իւր ճակատ
խոնարհած ,
Բեռն ծանր բարեցած ի յուս , ծանրաքայլիկ
եւ քրտնած .
Եւ քրտամբ իւր զուլանայ երկիրն անյագ
օտարաց .
Ա՛ւ չգիայ Թէ ինքն է պատառ , զգալ հեծել
ինձ մնաց ։

Տեսանէ զայն անձնասէր հայ մի հարուածս
կամ ճարտար

Ոչ գթայ , ոչ շառագնի այլ անցանէ
քմծիծաղ .

Ո՞վ տխմար , ուր դուս չ'գթաս քո իսկ է անձն
կամ եղբայր .

Զայս ասել եւ ատելի լինել բազմաց
ի՞նձ մինաց :

Օ՛ն ուրեմն վաւաք , վակուֆիւն , գինի , գուսան
Թող գան յիս .

Հեռանայն վիշտ հեծուծիւն որ , ո՜հ , մաշեն
զհոգիս ,

Ուրախ լեր հայ խաւսասիրտ , խուլ ողբասաց
իմ ճայնիս ,

Չի քնարիս այսուհետեւ քեզ հետեւիլ
կումնայ ,

Բայց ո՛ւր վաւաք , ո՛ւր վակուֆիւն , որ
լալական աչերիս ,

Արցունքներըդ կալուկ սրբել ու սեւ կնիք
իմ ճակտիս .

Պապուաճ եմ . Թէ ոսկի է ու Թէ երկաթ
իմ շղԹայն ,

Չեմ խաբուիր իբրեւ տղայ , դալծեալ ողբ , լաց
ինձ կ'ծնայ :

Ա՜հ Թէ հայն իմ քնարին էլսեն չ'լինին
բարեկամ ,

Ա՛յո՛ կան եւ Թող մնան ինձ սուգ եւ լաց
յարաժամ,
Յօրհասին պսակ վաւաց եւ փառք անճառ
ինձ մնան,
Ի սկ նոցա դառն յիշատակք, տանջանք,
տագնապ յաւիտեան։

Տիգրան · Ալիշանեան · Ը ·
ի · ո ՝ · ո ՝ ըրագայ։

ԱԼԷԿՍԱՆԴՐԻՆ

Չամատարած ծովուն վրայ մարդիմը կտեսնուի, լասեփամ ապաւինած. իւր կազմութիւն հաստ բայց վախտ, ձակտի վերայ երկնցած ակօս ակօս խորշումներ նորա մեծամեծ վշտաց եղբակայ լինել կյայտնեն։

Ասոր համար կպատմեն Թէ ատենօք հոյակապ շինուածքով նաւիմ տէր է եղեր. որ երեք անգամ մեծամեծ մրրիկներու հանդիպելով երեք անգամ խարխափեր ու երեք անգամ վերանորոգուեր է. բայց չորրորդին խպտա խպտուռ խորտակուելով իւր յոյս լաստիմ վրայ դրած կըձգնի այսպէս նաւահանգիստ հասնիլ։ Սակայն... երկար ատեն է որ ալեաց խաղալիք եղած այս անսահման ծովուն վրայ կատատանի....։

Թէ եւ ինք տագնապի մէջ, Թէ եւ վտանգը անձին կըսպառնայ, որ իւր կենաց եւ մահուան մէջ տախտակ մը կանջրպետէ, բայց եւ ի վերայ այսր ամենայնի իւր խըրտխտ գլուխ չխոնարհեցներ ուրիշ նաւապետներէն օգ-

նուիրելն խնդրելու :

Փառք նախախնամութեան որ նորա կեանքը սովէն ապահովացնելու համար միշտ առաջ ճկունք կթափէ լասոին վրայ :

Այս միջոցին ծով խաղաղ վիճակի մէջ էր . բայց այս անձին սիրտ դառն խորհուրդներով կվճար , մէյմ յեռակոյս այն շանաձկանց վերայ նայեց , որոնք զինք կլանել կաշխատէին , մէյմն ալ առջեւի նաւերուն որք , յառաջադիմութեան ծայր հասանելու վերայ էին :

Եղեռկ գոռաց , այնպիսի խրոխտ ծայնովմը , որ շանաձկունք անհետացած եղան , որ անդունդք անդնդոց արձագանգ տուին . եղեռկ կրկնեց , այս յեռանեալ նաւերն ալ ինձմէ առաջ անցան , սասց եւ իւր ջղուտ բազուկներ դիակի տեղ դործածելով ակսաւ յառաջ երթալ :

Լաստավար բաւական յառաջացած էր , երբ թռչուններ վազահաս մըրիկ մը դուշակելով դէպի ցամաք կըփախչէին . յանկարծ մրրիկ . . . թնդաց ամպն երկընքին , մրրիկ պատասխանեցին ալիքներն անդունդէն . մրրիկ . . . ճչաց լաստավարն սոսկալով , մրրիկ գոռաց օդն փոթորկելով :

Անատեն լեռնաձեւ ալիքներ իրար զարնուեցան , փայլակներ այն խաւար մթութեան մէջ շողալ սկսան , եւ լաստավարը անդունդէ անդունդ կթաւալէր :

Բաւական քաջութիւն , բաւական արիութիւն էր որ նա լաստափայտը պինդ բռնած շանաձկանց եւ ալիքներու դէմ կկռուէր : Մրրիկ երկար ժամանակ տեւելէն զինի սկսաւ մեղմանալ հով դադրեցաւ դադրեցաւ հանդարտութիւն թագաւորեց . բայց լաստավար սաստիկ աշխատութենէն հագիւ կշնչէր երբ ալեկոծութիւն դադրիլ տե-

սաւ . ափառ՛ք քեզ նախախնամութիւն այս անգամին եւս ազատեցանք» : բայց լինչ մեծ եղաւ իւր ուրախութիւն երբ դիակը գտաւ որ ալիքները բերած էին : «այս ալ Ա՛ծային օգնութիւնն է» : Օն անդր յառաջ , դոչեց , եւ դիակ բռնած սկսաւ առաջ երթալ :

Անտանեն արեւմուտքէն ձայնը լսուեցաւ , որ երթայ բարեաւ կսէր մեր թշուառ ճանապարհորդին : Գնա , յառաջ գնա , կսէր , բայց զգոյշ կեցիր որ ալիքները ձեռքէդ չհանեն այդ դիակները , գնա , Ա՛ծ առաջնորդ ըլլայ քեզի :

Աւրէն ի· Ա· ժ·
Ա՛ · ա ՝ ղրպայ :

ԳԻՀԵՐ ԿԱՄ ՄԻՋԻՆ ԴԱՐ

Չեւ էր անցեալ տուընջեան
Մթաշաղախ լոյսն խոպաս ,
Անգղ համօրէն հայութեան ,
Դեռ եւս ցնծայր զուարճանայր :

Դեռ եւս ցնծայր զուարճանայր ,
Ջեղծ բաբոսին վառ կուռայր ,
Անհոգ մնացած ապառնոյն ,
Որ իւր վրայ կսպառնայր :

Ահեան խոպաս էր մուսկեր ,

Պիղծ Աստղիան ծուռնր դնէր.
Խոռ եւ նախանձն ընկերօք,
Իւր սրտին տէր էր կարդել։

Արեւն անցաւ ծածկեցաւ,
Լերանց ստուերն երկնցաւ.
Խաւար տիրեց բոլորին,
Երգը լացի փոխուեցաւ։

Ուէբէն կը վազէր արտասուք,
Զայն նուագին գուժէր սուգ.
Փառքն ու պատիւ Թուան պացին,
Աւերակներ մնացին։

Փլատակաց ներքեւէն,
Ա՛խ, վայնասուն կը լսուէր.
Ծաղկապսակ դաշտերէն,
Գարշ արեան հոտ կը բուրէր։

Բնակիչներ խոյս տուին,
Յաւերակաց վախչելով.
Բուն ու ջղջիկ բոյն դրին,
Աւազ, եղջիւր կարգալով։

Խաւար պատեց քնութիւն,
Սեւ սուգ բռնեց սիրտ Հայուն
Ամենք սեւով սեւասուր.
Մտան մէջ սեւ գիշերոյն։

Ո՛հ, ալ չեն կրնար համբերել,
Լոյս աչքերով մութ նստել.
Թէպէտ թմրեալ են ի նոյն,
Բայց սպասեն առաւուն։

Խորէն Ց. Խրիմեան Աշակերտ
Ժ. Ա. Ս. դպրոցի։

ՉԱՐ ՓՈԻՇ ԵՒ ԿԱՆԿԱՌ

Հազարաւոր ցաւեր հիւանդութիւններ կան աշխարհիս վրայ, կըսէ առած, բայց Աստ ամենուն համար ալ դարման ստեղծած է։

Այո՛ ամէն ցաւին ալ Աստ դարման ստեղծերէ. բայց դժբաղդաբար շատ ցաւերուն դեղերը անծանօթ մնացած են տակաւին։

Այս հիւանդութիւններուն մէկն ալ տեռատեսութիւն (մայեասութիւն) է. որոյ բժշկութեան դեղ շատերուն անծանօթ է։

Մենք ուրախութեամբ տրտի այս տողերը հասարակաց առողջութեան կնուիրեմք. յայտնելով որ վերոյիշեալ հիւանդութեան դեղը չար փուշ կամ ըստ այլոց պաղըրի փուշ ըսուածնէ, որ ցաւին արմատէն կկտրէ. ատոր փոլճըն երկու տարուընէ ի վեր տեռատեսութենէ բռնուող անձեմ վրայ կատարուեցաւ որ անմիջապէս արիւնահոսութիւնը կտրեց։ Ցիշեալ դեղի գործածելուն կերպն այս է։

Առ 100 տրամ չար փուշի արմատ պղնձի մէջ դիր եւ

վրան 200 տրամ ջուր լեցուր . այնչափ պետք է եռայ որ ջուր կիսով չափ պակասի . յետոյ ամանիմ մէջ լեցուր նեղով գործածէ հետեւեալ եղանակաւ .

Ամէն առաւօտ դեռ ակռաստ չլուած գաւաթիմը խմէ եւ 3—4 ժամ սոված կեցիր . գաւաթինալ ճաշէն զինի խմելու է , գաւաթինալ երեկոյ : Այսպէս շաբաթմ կամ թէ քանի որ ցաւը չէ անհետացեր , շարունակելու է . բայց խմած օրեր պետքէ ցամաք հաց կամ բըրընձէ ապուր (չօրպայ) ուտել . այսպիսով կառողջանայ տեռատես :

Իսկ կանկառի սերմ , Հայաստանի մէջ շատերուն ծանօթ եւ շատեր սուրճի տեղ կգործածեն . մանաւանդ տեռատեսները որ իրենց մեծ դիւրութիւն կուտայ . ասոր դալար եղած տեսն գիւղացիք ապուրի մէջ կձգեն որ շատ ախորժ համ կուտայ . բայց խարկուածը (խաւուրմիշ եղած) ակար ստամոքս զօրացնելու յատկութիւն ունի . համ սուրճէն շատ չտարբերեր . վերջապէս շատ օգտակարէ : Այս սքանչելի բոյս կիմանամ առաւելապէս Պօլսեցի ազգայնոց ծանօթացընել որոնց մէջ խախտուելի գործածութիւն շատ չտածախած է :

Ա. Թ. Ա. Վ.
Ա. Ա. Պոյաճեան :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳԻՍՏ

Կասիանոս կպատմէ Թէ , որսորդին մէկ օրմը Ցոհաննէս Աւետարանչին կհանդիպի , այն միջոցին երբ նա կա-

քաւմ ձեռք բռնած նորայ հետ խաղալով կզուարճա-
նար : Որսորդ կզարմանայ այն բանի վերայ եւ կհարցա-
նէ թէ ինչպէս այնքան սուրբ եւ հոգով վերացեալ մարդ
իւր ժամանակ այնպէս չէին եւ անարժան բաներու
համար կվատնէ :

Յոհաննէս Աւետարանիչ փոխանակ անոր պատասխան
տալու կհարցանէ , ինչո՞ւ դու քու աղեղ միշտ լարած չես
պահեր : Ան պատճառաւ կպատասխանէ որսորդ , մի
գուցէ միշտ լարած լիներով թոյլ գտնուի : Ապա ուրեմն
մի զարմանար եւ դու եթէ ես երբեմն թուլութիւն եւ
հանգիստ կուտամ հոգւոյս որ յետոյ կարողանայ մեծաւ
թիւններով աւելի բարձր ճախրել :

ՄԱՐԴՆ ԱՄԷՆ ՏԵՂԱՒ ԿՄԵՌՆԻ

Նաւաստիմ Հընդկաստան կուզէր երթալ : Քաղաքացի
մարդ մնալ որ ինքզինք խմաստուն կկարծէր , հարցուց
անոր թէ քու հայրդ ո՞ւր է մեռեր : — Նաւաբեկութեան մը
մէջ : — Եւ քո պապը : — Զուկ որսալուատեն : — Եւ քո նա-
խապապդ : — Անոնք նաւիմ մէջ , որ ժայռերուն զարնուե-
ցաւ : — Հապա դու ինչպէս կհամարձակիս ծովու վերայ
ճանապարհորդութիւն ընել . ուրեմն դու խելացնոր մէկն
ես : Պարոն , պատասխանեց նաւաստին , կխնդրեմ որ դուք
եւս ասէք ինձ , թէ ձեր հայրը ո՞ւր մեռած է : — Հան-
դարտ անկողնոյն մէջ : — Եւ ձեր նախահաւրքը ուր
տեղ : — Համապէս անկողնոյն մէջ : — Հապա դուք ինչ-
պէս կհանգչիք անկողնոյն մէջ , մինչ ձեր պապն ու
նախապապն այնտեղ մեռած են :

ԸՆԶՆԸՆԵՒԵՐ
ԳԱՐՕՒԿԱՑԱՒ ԲԱՆԱԳԱՒԱՑԱՆ

Ա. ԸՆ. Պ. Ա՛կրտիչ Տ. Ա՛տուկեան։

Ա՛ՒԻՀ. Նշնիկ Ա. Արդապետ Ա՛բասացի յԱ՛ինաւէն Ա. Ա-
պօրական Ընծուցն ի Սուրբ Կարապետ։

ԱՂԱՒՆ. Ղազ Աարգիս Արզրկեան Ա. Անեցի։

ՏՐԱՊԻՉՅԱՆ. Պ. Սահակ Ա՛. Յակոբեանց։

Ա. ՊՕՂԻՒ. Գրաւաճառ Պ. Յարութիւն Ա՛արգարեան։

ՏՓԽԻՍ. Պ. Հ՛ամբարձում Ի՛նքիլէճեանց Հրատարակիչ Կա-
ռավնի Հայոց աշխարհի պատուական ամսագրին. եւ Պ.
Գարեգին Ա՛ուրատեանց։

ԳԱՆՁԱԿ. Պ. Ե՛ղիսէ Տ. Ե՛ղիսէեանց։

Ի ԸՆՏՆՏԻ. Բ՛նեն ըցասէրաց Թանգարան։

ԸՂԱՐԱՆԵՑՊՕՂ. Տ. Յովսէփ քահանայ։

ՆԱՐ ՊԱՅԾՕՅԵՏ. Ազգ Բարսեղ Ընծրուճեանց։

ԵՐԵՒԱՆ. Պ. Հ՛ամբարձում Թադէոսեան։

ՀԱՇՏԱՒԱՆ. Ա. Ա՛կրտիչ Թուանեան։

Ի ԼԻՒՆ ԸՆԱՒԱՒԻ. Սերտպետ Տ. Ա՛մենեան Ընդարեանց։

ՆԱԽՔԻՒՆ — Ա՛ստուածատր Տ. Յակոբ Քահանայ Տ.
Ընդրկասեանց։

ԴԱՒ ՐԻՇ. Պ. Ա՛տթէոս Նազարեանց Ի ալրապաղձի
ի աճառական։

ՍԱՂՄԱՆՑ. Ազա Պատալ Ընդուրմանեան։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆԻՒԹՈՑ ։

Բարեսրտութիւն ։ 121
Քնար Հայրենի ։ 124
Հռիփսիմեանց վարժարան ի Վարին ։ . . . 127
Աղօթք ։ 137
Տեսարանք Հայրենի աշխարհաց Սուրբ Խաչ
վանք ։ 140
Ամենայն իրաց վախճանիկ գովեստի ։ ։ . . 143
Ակնոծութիւն ։ 146
Գիշեր կամ Միջին գար ։ 148
Զարմուշ և կանկառ ։ 150
Հանգիստ ։ 151
Մարդն ամէն տեղ ալ կ'ուռնի ։ 152

ԳԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆԽԻԿ
Ի ՎԱՆ ; 'Է ԲԱՂԷՉ, 'Է ՄՈՒՇ, 'ԻՍՊԻՒՆ, ԵՐԷՍՏԱՆ ՂՈՒՐՂՈՅ ԱՐՔԱՅ ՄԷՃԻՊԷՆ ։
Իսկ Կ. ՊՕԼԻՍ ԵՒ ՏՃԿԱՊԱՆԻ ՈՒՐԻՉ ԱԶԱՒԵՐԸ ԵՐԷՍՏԱՆ ՂՈՒՐՂՈՅ ԱՐՔԱՅ ՄԷՃԻՊԷՆ ։
Ի ՈՒՍԱՍԱՊԱՆ ԵՒ Ի ՊԱՐԱԿԱՊԱՆ ՉՈՐՍ ԱՐՔԱՅ ՄԱՆԷՆ,
ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ ՅԱԽՈՒՆ ԽՄԲԱԳԻՐՆ ՊԻՊԻ ՎՃԱՐԷ ։